GENERALINIO ADVOKATO
PAOLO MENGOZZI IŠVADA,
pateikta 2012 m. gegužės 24 d.[1]

Byla C-154/11

Ahmed Mahamdia
prieš
Alžyro Liaudies Demokratinę Respubliką

(Landesarbeitsgericht Berlin-Brandenburg (Vokietija) pateiktas prašymas priimti prejudicinį sprendimą)

„Teismų bendradarbiavimas civilinėse bylose — Jurisdikcija — Valstybių imunitetas nuo jurisdikcijos — Jurisdikcija, susijusi su individualiomis darbo sutartimis — Ginčas dėl ieškovo, kuris valstybėje narėje dirbo vairuotoju trečiosios valstybės ambasadoje, atleidimo iš darbo teisėtumo — Agentūros, filialo ar kitokio padalinio sąvoka, kaip tai suprantama pagal Reglamentą (EB) Nr. 44/2001 — Sąlyga dėl jurisdikcijos, įtraukta į individualią darbo sutartį ją sudarant — Tokios sąlygos suderinamumas su Reglamentu Nr. 44/2001“

1. Šiame prašyme priimti prejudicinį sprendimą iškeltas „agentūros“, „filialo“ ar „kitokio padalinio“ sąvokų, kaip jos suprantamos pagal 2000 m. gruodžio 22 d. Tarybos reglamento (EB) Nr. 44/2001 dėl jurisdikcijos ir teismo sprendimų civilinėse ir komercinėse bylose pripažinimo ir vykdymo[2] 18 straipsnio 2 dalį, aiškinimo klausimas naujomis aplinkybėmis: nagrinėjant ginčą dėl darbuotojo, kurį trečioji valstybė buvo įdarbinusi vairuotoju vienoje iš šios valstybės ambasadų valstybės narės teritorijoje, atleidimo iš darbo teisėtumo.

I – Teisinis pagrindas

A – *Reglamentas Nr. 44/2001*

2. Reglamento Nr. 44/2001 2 straipsnio 1 dalyje nurodyta, kad „pagal šį reglamentą valstybėje narėje nuolat gyvenantiems asmenims, neatsižvelgiant į jų pilietybę, bylos turi būti keliamos tos valstybės narės teismuose“.

3. Reglamento Nr. 44/2001 4 straipsnio 1 dalyje nustatyta, kad „jeigu atsakovo nuolatinė gyvenamoji vieta yra ne valstybėje narėje, kiekvienos valstybės narės teismų jurisdikciją pagal 22 ir 23 straipsnius nustato tos valstybės narės teisė“.

4. Reglamento Nr. 44/2001 II skyriaus 5 skirsnyje, kurį sudaro šio reglamento 18–21 straipsniai, nustatytos specialios taisyklės, susijusios su jurisdikcija individualių darbo sutarčių srityje.

1 — Originalo kalba: prancūzų.

2 — OL L 12, 2001, p. 1; 2004 m. specialusis leidimas lietuvių k., 19 sk., 4 t., p. 42.

5. Reglamento Nr. 44/2001 18 straipsnyje numatyta:

„1. Bylose, susijusiose su individualiomis darbo sutartimis, jurisdikcija nustatoma vadovaujantis šiuo skirsniu, nepažeidžiant 4 straipsnio ir 5 straipsnio 5 punkto.

2. Jeigu darbuotojas sudaro individualią darbo sutartį su darbdaviu, kuris valstybėje narėje nuolat negyvena, bet vienoje valstybių narių turi filialą, agentūrą arba kitokį įmonės padalinį, visuose su minėto filialo, agentūros arba įmonės padalinio veikla susijusiuose ginčuose laikoma, kad darbdavio nuolatinė gyvenamoji vieta yra toje valstybėje narėje."

6. Reglamento Nr. 44/2001 19 straipsnyje nustatyta:

„Valstybėje narėje nuolat gyvenančiam darbdaviui bylą galima iškelti:

1) valstybės narės, kurioje yra jo nuolatinė buvimo vieta, teismuose arba

2) kitoje valstybėje narėje:

   a) darbuotojo darbo vietos teismuose arba paskutinės tokios darbo vietos teismuose; arba

   b) jeigu darbuotojo darbo vieta yra arba buvo ne [vienoje] kurioje nors šalyje, [– tos vietos], kurioje yra arba buvo darbuotoją įdarbinusi įmonė, teismuose."

7. Reglamento Nr.°44/2001 21 straipsnyje numatyta:

„Šio skirsnio nuostatų galima nesilaikyti tik pagal susitarimą [dėl jurisdikcijos], kuris:

1) sudaromas po to, kai kyla ginčas; arba

2) leidžia darbuotojui iškelti bylą teismuose, kituose, nei nurodyti šioje dalyje [šiame skirsnyje]."

B – *Vokietijos teisė*

8. Civilinio proceso kodekso (*Zivilprozessordnung*, toliau – ZPO) 38 straipsnio, skirto sąlygoms dėl jurisdikcijos, 2 dalyje numatyta, kad „be to, dėl pirmosios instancijos teismo jurisdikcijos galima susitarti, jei bent vienos sutarties šalies atžvilgiu Vokietijos teismai neturi bendrosios jurisdikcijos. Susitarimas turi būti sudarytas raštu, o jei sudaromas žodžiu, jis turi būti patvirtintas raštu."

II – Pagrindinė byla ir prejudiciniai klausimai

9. Ieškovas pagrindinėje byloje A. Mahamdia turi dvigubą Alžyro ir Vokietijos pilietybę. Jis gyvena Berlyne. Nuo 2002 m. rugsėjo jis dirbo atsakovės pagrindinėje byloje Alžyro Liaudies Demokratinės Respublikos ambasadoje Berlyne. A. Mahamdia pareigos buvo vežioti ambasados lankytojus ir darbuotojus. Jis nebuvo nuolatinis Alžyro ambasadoriaus Vokietijoje vairuotojas, tačiau kartais galėjo jį vežioti. Jis niekada nebuvo tiesiogiai atsakingas už diplomatinį paštą, bet galėjo vežioti darbuotoją, įgaliotą jį paimti ar perduoti. Šalys pagrindinėje byloje nesutaria, ar A. Mahamdia taip pat dirbo vertėjo žodžiu darbą. Tačiau prašymą priimti prejudicinį sprendimą pateikęs teismas daro prielaidą, kad jis neatliko pareigų, susijusių su Alžyro valstybės suvereniteto įgyvendinimu.

10. Darbo sutartis tarp ieškovo pagrindinėje byloje ir jo darbdavės Alžyro Liaudies Demokratinės Respublikos buvo surašyta prancūzų kalba ir nuo jos sudarymo joje buvo numatyta sąlyga dėl jurisdikcijos, pagal kurią bet koks ginčas, susijęs su šia sutartimi, priklauso tik Alžyro teismų jurisdikcijai.

11. 2007 m. rugpjūčio mėn. Alžyro Liaudies Demokratinė Respublika pranešė A. Mahamdia apie atleidimą iš darbo nuo 2007 m. rugsėjo mėn. 30 dienos. Šis *Arbeitsgericht Berlin* pareiškė ieškinį ir prašė pripažinti, kad dėl atleidimo iš darbo darbo santykiai nenutrūko, priteisti iš darbdavės kompensaciją už pranešimo apie atleidimą iš darbo laikotarpį ir laikinai išlaikyti darbo santykius. Tada Alžyro Liaudies Demokratinė Respublika užginčijo tarptautinę Vokietijos teismų jurisdikciją dėl jos veiklos ekstrateritorinio pobūdžio ir darbo sutartyje numatytos sąlygos dėl jurisdikcijos. 2008 m. liepos 2 d. *Arbeitsgericht Berlin* atmetė A. Mahamdia ieškinį, remdamasis imunitetu nuo jurisdikcijos, kuriuo naudojosi atsakovė. Apeliacinis skundas buvo paduotas *Landesarbeitsgericht Berlin-Brandenburg*, kuris 2009 m. sausio 14 d. sprendimu iš dalies pakeitė pirmosios instancijos teismo sprendimą ir nusprendė, kad dėl atleidimo iš darbo darbo santykiai nenutrūko. Šis teismas pirmiausia konstatavo, kad nagrinėjant šį ginčą atsakovė negali remtis valstybių imunitetu nuo jurisdikcijos. Vėliau jis nusprendė, kad bet kuriuo atveju darbo sutartyje esanti sąlyga dėl jurisdikcijos neatitinka Reglamento Nr. 44/2001 21 straipsnyje nustatytų sąlygų. Galiausiai jis padarė išvadą, kad atsakovės ambasada gali būti laikoma patenkančia į šio reglamento 18 straipsnio taikymo sritį kaip padalinys.

12. Alžyro Liaudies Demokratinė Respublika pateikė kasacinį skundą dėl 2009 m. sausio 14 d. sprendimo. 2010 m. liepos 1 d. *Bundesarbeitsgericht* panaikino šį sprendimą ir grąžino bylą prašymą priimti prejudicinį sprendimą pateikusiam teismui, kuris turės iš naujo priimti sprendimą šioje byloje. Savo sprendime, be kita ko, nurodė prašymą priimti prejudicinį sprendimą pateikusiam teismui iš naujo išnagrinėti su taikytina teise susijusią problematiką, siekiant nustatyti jurisdikciją turintį teismą, atsižvelgiant į tai, kad Teisingumo Teismas iki šiol niekada nėra pareiškęs pozicijos dėl klausimo, ar trečiosios valstybės ambasada Sąjungos valstybėje narėje gali būti laikoma „agentūra“, „filialu“ arba „kitokiu padaliniu“, kaip tai suprantama pagal Reglamento Nr. 44/2001 18 straipsnio 2 dalį.

13. Nutartyje dėl prašymo priimti prejudicinį sprendimą šis teismas nurodo, kad Alžyro Liaudies Demokratinei Respublikai negalima pripažinti imuniteto nuo jurisdikcijos, be kita ko, pagal *Bundesarbeitsgericht* 2010 m. liepos 1 d. sprendimą, priimtą pagrindinėje byloje, pagal kurį ginčai darbo teisės srityje tarp Vokietijos teritorijoje esančios ambasados darbuotojo ir trečiosios valstybės, kuriai ji atstovauja, priklauso Vokietijos teismų jurisdikcijai su sąlyga, kad darbuotojas pagal darbo sutartį nevykdė pareigų, susijusių su šios trečiosios valstybės suvereniteto įgyvendinimu.

14. Šiomis aplinkybėmis *Landesarbeitsgericht Berlin-Brandenburg* nusprendė sustabdyti bylos nagrinėjimą ir nutartimi dėl prašymo priimti prejudicinį sprendimą, kurią Teisingumo Teismo kanceliarija gavo 2011 m. kovo 29 d., remiantis SESV 267 straipsniu, pateikti Teisingumo Teismui tokius du prejudicinius klausimus:

„1. Ar valstybėje narėje esanti valstybės, kuriai netaikomas reglamentas [Nr. 44/2001], ambasada yra filialas, agentūra arba kitoks padalinys, kaip tai suprantama pagal Reglamento Nr. 44/2001 18 straipsnio 2 dalį?

2. Jeigu į pirmąjį klausimą būtų atsakyta teigiamai, ar iki ginčo atsiradimo sudarytu susitarimu dėl jurisdikcijos galima pagrįsti teismo jurisdikciją ne pagal Reglamentą Nr. 44/2001, jei dėl šio susitarimo būtų netaikoma jurisdikcija pagal Reglamento Nr. 44/2001 18 ir 19 straipsnius?“

III – Procesas Teisingumo Teisme

15. Atsakovė pagrindinėje byloje, Ispanijos ir Šveicarijos vyriausybės bei Europos Komisija pateikė Teisingumo Teismui rašytines pastabas.

IV – Teisinė analizė

A – *Pirminės pastabos dėl valstybės darbdavės imuniteto nuo jurisdikcijos*

16. Prieš atsakydamas į pateiktus du prejudicinius klausimus norėčiau trumpai stabtelti prie imuniteto nuo jurisdikcijos, kuriuo remiasi Alžyro Liaudies Demokratinė Respublika.

17. Taisyklė, pagal kurią valstybei negali būti iškelta byla kito suverenaus subjekto teismuose, yra gerai žinoma viešosios tarptautinės teisės taisyklė. Taigi pagal nusistovėjusią teismų praktiką „[Sąjungos] kompetencija turi būti naudojamasi laikantis tarptautinės teisės“ [3] ir „priimdama tam tikrą aktą [Sąjunga] privalo paisyti visos tarptautinės teisės, įskaitant paprotinę tarptautinę teisę“ [4]. Antrinės teisės normas prireikus reikia aiškinti atsižvelgiant į paprotines tarptautines normas. Todėl manau, kad kyla klausimas, ar nagrinėjant konkretų ginčą, kaip antai pagrindinėje byloje, problematika, susijusi su valstybės, esančios šio ginčo šalimi, naudojimusi imunitetu nuo jurisdikcijos – problematika, kuri bus nagrinėjama atsižvelgiant į tarptautinę praktiką, kurią iš karto pateiksiu – gali turėti įtakos klausimų, iškeltų šiame prašyme priimti prejudicinį sprendimą, kurie susiję su Reglamento Nr. 44/2001 išaiškinimu, sprendimui.

18. Pirma, prašymą priimti prejudicinį sprendimą pateikęs teismas labai aiškiai nurodė, kad Alžyro Liaudies Demokratinė Respublika nuo pat ginčo pradžios teigė, jog turi imunitetą nuo jurisdikcijos, ir jis taip pat aiškiai laikosi principo, kad nagrinėjamu atveju šiuo imunitetu negali būti naudojamasi. Jis remiasi nacionalinių teismų praktika, pagal kurią tam, kad būtų galima įvertinti, ar valstybė, nagrinėjanti ginčą, susijusį su jos sudaryta darbo sutartimi, gali naudotis savo imunitetu nuo jurisdikcijos, reikia nustatyti, ar pagal šią sutartį darbuotojo atliekamos pareigos patenka į valstybinės valdžios įgyvendinimą. Prašymą priimti prejudicinį sprendimą pateikęs teismas, manydamas, kad ieškovas pagrindinėje byloje pagal savo darbo sutartį atliko tik pavaldžias, iš esmės technines, pareigas, nusprendė, kad jis nedalyvavo įgyvendinant Alžyro valstybinę valdžią. Todėl, jo nuomone, Alžyro valstybė negali remtis savo imunitetu nuo jurisdikcijos.

19. Antra, viešojoje tarptautinėje teisėje yra tam tikrų neaiškumų dėl valstybių imuniteto nuo jurisdikcijos statuso.

20. Iš tiesų imuniteto nuo jurisdikcijos sąvoka yra nelabai aiški, sunkiai nuspėjama ir labai priklauso nuo jautrių nacionalinių klausimų. Prašymą priimti prejudicinį sprendimą pateikusio teismo atliktas vertinimas yra naujas teismų praktikos indėlis formuojant imuniteto doktriną, nes su valstybių imunitetu nuo jurisdikcijos susijęs režimas iš esmės yra įtvirtintas teismų praktikoje. Iš tiesų nedaug valstybių turi rašytinius teisės aktus šioje srityje.

21. Tačiau reikia pažymėti beveik visuotinę tendenciją pripažinti ribotą imunitetą nuo jurisdikcijos, pagrįstą esminiu skirtumu tarp veiksmų, atliktų *iure imperii*, ir veiksmų, atliktų *iure gestionis*, pastaruosius prilyginant privačių asmenų atliktiems veiksmams. Kitaip tariant, vien to, kad valstybė yra atsakovė byloje, nebepakanka, kad jai iš karto būtų galima suteikti imunitetą nuo jurisdikcijos [5]. Šiuolaikinė valstybė tapo daugiaforme teisinės srities veikėja ir gali veikti, užmegzti teisinius santykius nesinaudodama savo suverenitetu ar valstybine valdžia: visų pirma galvoju apie valstybę, sudarančią prekybos sandorius, tačiau taip pat, žinoma, apie valstybę darbdavę. Šiais skirtingais valstybės teisinės veiklos aspektais, kadangi jie nėra sistemingai atliekami vykdant valstybinės valdžios funkcijas, linkstama nebepateisinti automatiško imuniteto nuo jurisdikcijos pripažinimo. *Bundesarbeitsgericht*, pavyzdžiui, jau yra nusprendęs, kad Jungtinių Valstijų ambasadoje Vokietijoje įdarbinto liftų

3 — 1992 m. lapkričio 24 d. Sprendimas *Poulsen ir Diva Navigation* (C-286/90, Rink. p. I-6019).

4 — 2011 m. gruodžio 21 d. Sprendimo *Air Transport Association of America ir kt.* (C-366/10, Rink. p. I-13755, 101 punktas ir jame nurodyta teismų praktika).

5 — Visiško imuniteto doktrina.

montuotojo veikla nepatenka į valstybės suverenitetą ir kad todėl nereikia pripažinti valstybės darbdavės imuniteto nuo jurisdikcijos [6]. Jis analogiškai nusprendė dėl vidaus techninio darbuotojo, įdarbinto toje pačioje ambasadoje ir atsakingo už įvairių techninių įrenginių priežiūrą, įskaitant signalizacijos sistemą [7], arba durininko pareigų [8].

22. Šį naują reliatyvumą galima paaiškinti pernelyg didele imuniteto nuo jurisdikcijos galia, kuria užkertamas kelias bet kokiam kreipimuisi į teismą ir kuri yra institucionalizuota atsisakymo vykdyti teisingumą išraiška.

23. Atsižvelgiant į tai, taip pat reikia pripažinti, kad jokia valstybių riboto imuniteto nuo jurisdikcijos teorija iš tikrųjų nėra įtvirtinta. Grįžtant prie valstybės darbdavės, pažymėtina, kad nacionaliniai sprendimai yra labai skirtingi ir nacionaliniai teismai remiasi arba atliekamų pareigų pobūdžiu, arba šių pareigų tikslu, arba sutarties pobūdžiu. Kartais šie kriterijai turi būti įvykdyti bendrai, kad imunitetas būtų panaikintas. Be to, imuniteto klausimas gali būti nagrinėjamas skirtingai, atsižvelgiant į tai, ar kalbama apie ginčą dėl įdarbinimo, atleidimo iš darbo arba paties funkcijų vykdymo.

24. Šie nacionaliniai skirtumai yra tokie ryškūs, kad, pirma, labai sunku atlikti bet kokį kodifikavimą tarptautiniu lygmeniu [9] ir, antra, nepaisant akivaizdžios tendencijos, gali kilti abejonių dėl paprotinės tarptautinės normos šioje srityje egzistavimo.

25. Europos Žmogaus Teisių Teismo praktikoje taip pat nepateikiamas aiškesnis atsakymas. Jis pirmiausia nusprendė, kad „civiliniame procese suteikiant valstybei imunitetą yra siekiama teisėto tikslo – laikantis tarptautinės teisės skatinti pagarbą ir gerus santykius tarp valstybių gerbiant kitos valstybės suverenitetą“ [10] ir kad „atspindinčios bendrai pripažįstamas tarptautinės viešosios teisės normas dėl valstybės imuniteto priemonės, kurių imasi Aukštoji Susitariančioji Šalis, iš esmės negali būti vertinamos kaip nustatančios neproporcingą [1950 m. lapkričio 4 d. Romoje pasirašytos Europos žmogaus teisių ir pagrindinių laisvių apsaugos konvencijos] 6 straipsnio 1 dalyje numatytos teisės kreiptis į teismą apribojimą“ [11].

26. Tačiau priėmęs Sprendimą *Cudak prieš Lietuvą* [12] Europos Žmogaus Teisių Teismas pažymėjo tarptautinės bendruomenės polinkį pritarti riboto imuniteto doktrinai atleidimo iš darbo srityje. Šioje byloje Lietuvos pilietė dirbo sekretore Lenkijos ambasadoje Vilniuje ir atleista iš darbo pareiškė ieškinį dėl žalos atlyginimo Lietuvos teismuose. Lenkijos Respublika rėmėsi savo imunitetu nuo jurisdikcijos, o Lietuvos teismai dėl to pareiškė neturintys jurisdikcijos. Nors toliau pripažinęs, kad imunitetu nuo jurisdikcijos siekiama teisėto tikslo pagal Europos žmogaus teisių ir pagrindinių laisvių apsaugos konvenciją, Europos Žmogaus Teisių Teismas nusprendė, kad Lietuvos teismų reakcija buvo neproporcinga, patikrinus, kad ieškovė neatliko užduočių, susijusių su Lenkijos suvereniteto įgyvendinimu [13], ir pripažino, kad pažeista šios konvencijos 6 straipsnio 1 dalis [14]. Europos Žmogaus

6 — 1997 m. spalio 20 d. *Bundesarbeitsgericht* sprendimas, 2 AZR 631/96, BAGE 87, 144–153.

7 — 2005 m. vasario 15 d. *Bundesarbeitsgericht* sprendimas, 9 AZR 116/04, BAGE 113, 327–342.

8 — 2007 m. spalio 30 d. *Bundesarbeitsgericht* sprendimas, 3 AZB 17/07.

9 — Europos konvencija dėl valstybių imuniteto parengta Europos Taryboje ir pateikta pasirašyti valstybėms Bazelyje (Šveicarija) 1972 m. gegužės 16 d. Šios konvencijos 5 straipsnyje reglamentuojami atvejai, kai valstybė gali remtis savo imunitetu nuo jurisdikcijos procese, susijusiame su darbo sutartimi. Iki šiol ją ratifikavo tik aštuonios valstybės. Be to, 2004 m. gruodį Jungtinių Tautų Generalinė Asamblėja priėmė Konvenciją dėl valstybių ir jų turto imuniteto nuo jurisdikcijos (toliau – Niujorko konvencija), kuri pateikta pasirašyti valstybėms 2005 m. sausio 17 d. Jos 11 straipsnis skirtas darbo sutartims. Konvenciją dėl valstybių ir jų turto imuniteto nuo jurisdikcijos dabar yra pasirašiusios 28 valstybės, tarp kurių 13 valstybių konvencijos narių, tačiau ji dar neįsigaliojusi.

10 — 2001 m. lapkričio 21 d. EŽTT sprendimas *Fogarty prieš Jungtinę Karalystę*, Sprendimų ir nutarimų rinkinys 2001-XI (34 punktas). Taip pat žr. 2001 m. lapkričio 21 d. EŽTT sprendimą *Al-Adsani prieš Jungtinę Karalystę*, Sprendimų ir nutarimų rinkinys 2001-XI (54 punktas); 2010 m. kovo 23 d. Sprendimą *Cudak prieš Lietuvą*, Sprendimų ir nutarimų rinkinys 2010 (60 punktas); 2011 m. birželio 29 d. Sprendimą *Sabeh El Leil prieš Prancūziją*, pareiškimo Nr. 34869/05 (52 punktas).

11 — Minėti EŽTT sprendimai *Fogarty prieš Jungtinę Karalystę* (36 punktas), *Cudak prieš Lietuvą* (57 punktas) ir *Sabeh El Leil prieš Prancūziją* (49 punktas).

12 — Minėtas 10 išnašoje.

13 — Minėtas EŽTT sprendimas *Cudak prieš Lietuvą* (70 punktas).

14 — Minėtas EŽTT sprendimas *Cudak prieš Lietuvą* (75 punktas).

Teisių Teismas pakartojo savo praktiką byloje *Cudak prieš Lietuvą* priėmęs Sprendimą *Sabeh El Leil prieš Prancūziją* [15]. Abiem atvejais jis nagrinėjo valstybių, kurioms pareikšti ieškiniai, teisę ir teismų praktiką, siekdamas nustatyti, ar jais jau pripažinti riboto imuniteto atvejai, prieš tvirtindamas, kad neratifikuotos Niujorko konvencijos 11 straipsnis, kurio 1 dalyje numatytas principas, pagal kurį „valstybė negali remtis imunitetu nuo jurisdikcijos kitos valstybės teisme, kuris turi jurisdikciją nagrinėjamu atveju, vykstant procesui, susijusiam su darbo sutartimi tarp valstybės ir fizinio asmens dėl darbo, visiškai ar iš dalies atliekamo ar kuris turi būti atliekamas šios kitos valstybės teritorijoje“ [16], yra privalomas, nes pagal Europos Žmogaus Teisių Teismą jis atspindi paprotinę tarptautinę teisę. Neprivalomą pačios konvencijos pobūdį Europos Žmogaus Teisių Teismas kiekvieną kartą paneigia nuspręsdamas, kad valstybės atsakovės rengiant šio 11 straipsnio formuluotę nepateikė ypatingų prieštaravimų ir juo labiau neprieštaravo dėl Niujorko konvencijos priėmimo [17]. Tačiau dėl šių teiginių kilo tam tikrų klausimų [18]. Be to, dėl nurodytų nacionalinių skirtumų gali kilti daugiau niuansų turintis požiūris.

27. Taigi, net jei pareiga atsižvelgti į paprotinės tarptautinės teisės normas, kai jos yra reikšmingos aiškinant antrinės Sąjungos teisės normas, lieka neabejotina, atsižvelgiant į visas šias aplinkybes reikia laikytis pradinės prašymą priimti prejudicinį sprendimą pateikusio teismo pozicijos, kad Alžyro Liaudies Demokratinė Respublika pagrindinėje byloje negali remtis savo imunitetu nuo jurisdikcijos, ir juo labiau, kad šia prielaida siekiama išsaugoti ieškovo pagrindinėje byloje veiksmingą teisminę apsaugą. Todėl į du *Landesarbeitsgericht Berlin-Brandenburg* pateiktus prejudicinius klausimus atsakysiu atsižvelgdamas į tai, kad jie susiję su ginču, kuriame valstybė atsakovė negali remtis savo imunitetu nuo jurisdikcijos.

28. Šias pirmines pastabas užbaigsiu atmesdamas Ispanijos vyriausybės argumentą, pagal kurį negalima nuslėpti aplinkybės, kad net jei galiausiai pagrindinėje byloje turėtų būti pripažįstama Vokietijos teismų jurisdikcija, prireikus taikant Reglamentą Nr. 44/2001, Alžyro Liaudies Demokratinė Respublika vėliau galėtų remtis imunitetu nuo vykdymo, kuriuo konkrečiai atitinkama valstybė siekia išvengti bet kokios administracinės ar teisminės prievartos, galinčios atsirasti taikant teismo sprendimą. Tačiau noriu pažymėti, kad šis visiškai hipotetinis [19] argumentas negali turėti įtakos analizei, susijusiai su Reglamento Nr. 44/2001 taikymu, nes jis nepatenka į pateiktą klausimą, susijusį su jurisdikcija.

29. Tai pažymėjęs, pradėsiu dviejų pateiktų prejudicinių klausimų analizę.

B – *Dėl pirmojo klausimo*

30. Reglamente Nr. 44/2001 nurodytos jurisdikcijos taisyklės taikomos tik tada, kai atsakovas nuolat gyvena valstybės narės teritorijoje. Jei taip nėra, jurisdikcijos klausimas iš esmės lieka reglamentuojamas valstybių narių teisės [20].

31. Tačiau pagal Reglamentą Nr.°44/2001 teisės aktų leidėjas norėjo skirti specialų skirsnį jurisdikcijos taisyklėms, susijusioms su darbo sutartimi. Šio reglamento 18 straipsnio 2 dalyje aiškiai numatytas atvejis, kai darbdavys nuolat negyvena valstybėje narėje, ir nurodyta, kad „jeigu darbuotojas sudaro individualią darbo sutartį su darbdaviu, kuris valstybėje narėje nuolat negyvena, bet vienoje valstybių

15 — Minėtas 10 išnašoje.

16 — Niujorko konvencijos (minėta šios išvados 6 išnašoje) 11 straipsnio 2 dalyje nurodytos tam tikros 1 dalyje įtvirtinto principo išimtys, be kita ko, tokiu atveju, kai darbuotojas įdarbintas, kad atliktų tam tikras pareigas įgyvendinant suverenią valdžią (šios konvencijos 11 straipsnio 2 dalies a punktas) ar yra diplomatinis agentas, konsulinis pareigūnas ar pats turi diplomatinį imunitetą (šios konvencijos 11 straipsnio 2 dalies b punkto i, ii, ir iv papunkčiai).

17 — Žr. minėtų EŽTT sprendimų *Cudak prieš Lietuvą* 66 punktą ir *Sabeh El prieš Prancūziją* 57 punktą.

18 — Dėl teiginio, kad neratifikuotos sutarties nuostata yra privaloma, nurodau atitinkamą teisėjo Cabral Barreto nuomonę šioje byloje.

19 — Iš tiesų imuniteto nuo sprendimo vykdymo klausimas kiltų tik dviem atvejais, kai Vokietijos teismai iš esmės patenkintų ieškovo pagrindinėje byloje ieškinį ir kai Alžyro valstybė atsisakytų vykdyti dėl to priimtą sprendimą.

20 — Žr. Reglamento Nr. 44/2001 4 straipsnį.

narių turi filialą, agentūrą arba kitokį įmonės padalinį, visuose su minėto filialo, agentūros arba įmonės padalinio veikla susijusiuose ginčuose laikoma, kad darbdavio nuolatinė gyvenamoji vieta yra toje valstybėje narėje“. Pagrindinėje byloje kyla klausimas, ar ambasada, kurioje dirbo A. Mahamdia, gali būti laikoma „filialu“, „agentūra“ arba „kitokiu padaliniu“ taikant specialios jurisdikcijos taisykles, numatytas Reglamento Nr. 44/2001 5 skirsnyje.

32. Tai, kad Alžyro valstybei negali būti pripažintas imunitetas nuo jurisdikcijos, kaip nurodė prašymą priimti prejudicinį sprendimą pateikęs teismas, parodo šio teismo vertinimą. Jo nuomone, iš tiesų pagal darbo sutartį, sudarytą su A. Mahamdia, Alžyro valstybė neįgyvendino valstybinės valdžios funkcijų ir A. Mahamdia, vykdydamas savo pareigas, neprisidėjo prie savo darbdavės valstybės suvereniteto įgyvendinimo. Ši prielaida leidžia manyti, kad, nepaisant to, kad darbas buvo atliekamas ambasadoje, kuri neabejotinai yra Alžyro valstybės institucija, pati valstybė, jei nevykdo suverenių funkcijų, gali būti prilyginta bet kokiam privačiam darbdaviui. Kitaip tariant, mano nuomone, vien to, kad darbuotojas dirbo trečiosios valstybės ambasadoje, nepakanka, kad būtų netaikomi Reglamento Nr. 44/2001 18 ir 19 straipsniai. Telieka nustatyti, ar ši ambasada patenka į sąvokų „filialas“, „agentūra“ arba „kitoks padalinys“ apibrėžimą, kaip tai suprantama pagal šį reglamentą.

33. Nors reglamente šios trys sąvokos nurodomos kelis kartus[21], reikia pripažinti, kad jame nepateikiamas joks aiškus apibrėžimas.

34. Be to, remiantis Reglamento Nr. 44/2001 struktūra akivaizdu, kad šio reglamento 18 ir paskesniuose straipsniuose numatytos jurisdikcijos taisyklės veikia kaip *lex specialis* ir yra principo, pagal kurį reglamente numatytos jurisdikcijos taisyklės taikomos tik kai atsakovas nuolat gyvena valstybės narės teritorijoje, išimtys. Jomis akivaizdžiai išplečiama Reglamento Nr. 44/2001 taikymo sritis. Tačiau dėl šių normų specifikos jas reikia aiškinti siaurai[22].

35. Tačiau šis pažodinis ir sisteminis aiškinimas būtinai turi būti suderintas su Reglamento Nr. 44/2001 18 straipsnio teleologiniu aiškinimu. Taigi individualių darbo sutarčių srityje tikslas, kurio siekiama, yra tai, kad „silpnesniąją šalį turėtų ginti palankesnės tokios šalies interesams jurisdikcijos taisyklės nei bendrosios taisyklės“[23]; tuomet padaugėtų atvejų, kai darbuotojas galėtų iškelti bylą savo darbdaviui teismuose, kurie yra arčiau jo ir labiau žinomi. Teisingumo Teismas kelis kartus pakartojo, kad šioje srityje 1968 m. rugsėjo 27 d. Konvenciją dėl jurisdikcijos ir sprendimų civilinėse ir komercinėse bylose vykdymo (toliau – Briuselio konvencija)[24] reikia aiškinti „atsižvelgiant į siekį užtikrinti socialiniu atžvilgiu silpnesnės susitariančiosios šalies, šiuo atveju darbuotojo, tinkamą apsaugą“[25]. Tad taip pat atsižvelgiant į šį konkretų tikslą reikia aiškinti „agentūros“, „filialo“ ir „kitokio padalinio“ sąvokas, vartojamas Reglamento Nr. 44/2001 18 straipsnio 2 dalyje.

36. Be to, kai Teisingumo Teismas turėjo aiškinti Briuselio konvencijos 5 straipsnio 5 dalį, kurioje, nors ir kitokiomis aplinkybėmis, taip pat įtvirtinta nukrypti leidžianti nuostata jurisdikcijos srityje, nurodant „ginčus, susijusius su filialo, agentūros ar kitokio padalinio veikla“, jis nusprendė, kad „dėl teisinio siekio užtikrinti teisinį saugumą ir šalių teisių ir pareigų lygybę, kiek tai susiję su galimybe nukrypti

21 — Žr. Reglamento Nr. 44/2001 5 straipsnio 5 dalį, 9 straipsnio 2 dalį, 15 straipsnio 2 dalį ir, žinoma, 18 straipsnį.

22 — Teisingumo Teismas jau yra nusprendęs, kad „specialios jurisdikcijos taisyklės (numatytos Reglamente Nr. 44/2001) turi būti aiškinamos siaurai, neleidžiant jų aiškinti plačiau, nei reglamente aiškiai įtvirtinti atvejai“ (2008 m. gegužės 22 d. Sprendimo *Glaxosmithkline ir Laboratoires Glaxosmithkline*, C-462/06, Rink. p. I-3965, 28 punktas ir jame nurodyta teismo praktika).

23 — Žr. Reglamento Nr. 44/2001 13 konstatuojamąją dalį.

24 — OL C 27, 1998, p. 1 (konsoliduota redakcija).

25 — Žr. 1982 m. gegužės 26 d. Sprendimą *Ivenel* (133/81, Rink. p. 1891, 14 punktas), 1993 m. liepos 13 d. Sprendimą *Mulox IBC* (C-125/92, Rink. p. I-4075, 18 punktas), 1997 m. sausio 9 d. Sprendimą *Rutten* (C-383/95, Rink. p. I-57, 17 punktas) ir 2003 m. balandžio 10 d. Sprendimą *Pugliese* (C-437/00, Rink. p. I-3573, 18 punktas).

nuo bendros taisyklės dėl jurisdikcijos, <...> konvencijos 5 straipsnio 5 [dalyje] nurodytas sąvokas reikia aiškinti savarankiškai ir bendrai visoms susitariančiosioms valstybėms“ [26]. Taigi *mutatis mutandis* „agentūros“, „filialo“ arba „kitokio padalinio“ sąvokos, kaip jos suprantamos pagal Reglamento Nr. 44/2001 18 straipsnio 2 dalį, turi būti aiškinamos savarankiškai.

37. Šios sąvokos teisės aktuose apibrėžiamos retai. Mano žiniomis, tik remiantis Europos konvencija dėl valstybių imuniteto galėtų šiek tiek paaiškėti jų reikšmė, nes jos 7 straipsnyje nurodyta, kad „susitariančioji valstybė negali remtis imunitetu nuo jurisdikcijos kitos susitariančiosios valstybės teisme, kai valstybėje, kurioje iškelta byla, turi biurą, agentūrą ar kitą padalinį, per kuriuos kaip privatus asmuo vykdo pramonės, komercinę ar finansinę veiklą, ir kai procesas susijęs su šia biuro, agentūros ar padalinio veikla“ [27].

38. Todėl reikia remtis Teisingumo Teismo praktika. Pirmiausia reikia pažymėti, kad Teisingumo Teismas aiškino „agentūros“, „filialo“ ar „kitokio padalinio“ sąvokas tik atsižvelgdamas į Briuselio konvenciją ir niekada nėra jų aiškinęs ginčo, susijusio su darbo sutartimi, atžvilgiu.

39. Sprendime *De Bloos* [28] Teisingumo Teismas pirmą kartą bandė apibrėžti šias sąvokas. Šiame sprendime jis teigė, kad „vienas iš esminių elementų, kuris apibūdina filialo ar agentūros sąvoką, yra pagrindinės įmonės valdymas ir kontrolė“ [29] ir kad padalinio sąvoka „pagal konvencijos tikslą pagrįsta tais pačiais esminiais elementais kaip filialo ar agentūros“ [30].

40. Teisingumo Teismas vėliau pateikė daugiau patikslinimų. Sprendime *Somafer* [31] jis nusprendė, jog „atsižvelgiant į tai, kad nurodytos sąvokos suteikia teisę nukrypti nuo bendrojo jurisdikcijos principo <...>, jas aiškinant turi būti galima lengvai nustatyti ypatingą ryšį, kuris pateisina šį nukrypimą“ [32]. Toliau jis nurodė, kad „šis ypatingas ryšys susijęs, pirma, su materialiais požymiais, iš kurių galima lengvai atpažinti filialo, agentūros ar padalinio buvimą, ir, antra, su taip nustatyto subjekto ir ginčo dalyko, nukreipto prieš pagrindinę įmonę, ryšiu“ [33]. Dėl pirmojo aspekto Teisingumo Teismas pažymėjo, kad „filialo, agentūros ar kitokio padalinio sąvoka reiškia operacijų centrą, kuris yra pastovaus pobūdžio pagrindinės įmonės pratęsimas, turintis vadovybę ir materialiai aprūpintas, kad galėtų derėtis dėl verslo su trečiaisiais asmenimis taip, kad šie, žinodami, jog galimas teisinis santykis bus nustatytas su pagrindine įmone, kurios buveinė yra užsienyje, neprivalėtų kreiptis tiesiogiai į ją, o galėtų sudaryti verslo sandorius operacijų centre, kuris yra jos pratęsimas“ [34]. Dėl antrojo aspekto Teisingumo Teismas nusprendė, „kad, be to, būtina, jog ginčo dalykas būtų susijęs su filialo, agentūros ar kitokio padalinio veikla“ [35] ir kad „ši veiklos sąvoka apima, pirma, ginčus dėl teisių ir sutartinių ar nesutartinių pareigų, susijusių su faktiniu pačių agentūros, filialo ar padalinio valdymu, pavyzdžiui, susijusius su pastato, kur šie subjektai yra įsikūrę, nuoma ar su ten dirbančių vietinių darbuotų įdarbinimu“ [36].

26 — 1978 m. lapkričio 22 d. Sprendimas *Somafer* (33/78, Rink. p. 2183, 8 punktas).

27 — Bazelio konvencija, minėta 9 išnašoje.

28 — 1976 m. spalio 6 d. sprendimas (14/76, Rink. p. 1497).

29 — Ten pat, 20 punktas.

30 — Ten pat, 21 punktas.

31 — Minėtas 26 išnašoje.

32 — Minėto Sprendimo *Somafer* 11 punktas.

33 — Ten pat.

34 — Ten pat, 12 punktas.

35 — Ten pat, 13 punktas.

36 — Ten pat.

41. Galiausiai priimdamas sprendimus *Blanckaert & Willems* [37] ir *SAR Schotte* [38] Teisingumo Teismas patikslino, kad filialas, agentūra ar padalinys „turi būti kitiems lengvai suprantamas, kaip pagrindinės įmonės pratęsimas“ [39] ir kad „glaudus ryšys tarp ginčo ir teismo, kurio prašoma jį išnagrinėti, taip pat vertinamas <...> pagal tai, kaip šios dvi įmonės veikia socialiniame gyvenime ir elgiasi su trečiaisiais asmenimis esant komerciniams santykiams“ [40].

42. Lieka įvertinti, ar ir kaip trečiosios valstybės ambasada gali atitikti šį teismų praktikoje įtvirtintą „agentūros“, „filialo“ ar „padalinio“ sąvokų, kaip jos suprantamos pagal Reglamento Nr. 44/2001 18 straipsnio 2 dalį, apibrėžimą.

43. Visų pirma akivaizdu, kad šiomis sąvokomis iš esmės nurodomi subjektai, neturintys juridinio asmens statuso [41]. Ambasada, kaip valstybės, kuriai ji atstovauja, institucija, iš tikrųjų neturi juridinio asmens statuso. Tai patvirtina aplinkybė, kad darbuotojas pagrindinėje byloje pateikė ieškinį prieš Alžyro valstybę, o ne prieš pačią jos ambasadą.

44. Vėliau kyla klausimas, ar šios sąvokos yra išimtinai susijusios su subjektais, vykdančiais komercinę veiklą, nes esamoje Teisingumo Teismo praktikoje aiškiai matyti tokia pozicija. Atsižvelgiant į tai, negalima pamiršti, kad pirma nurodyti Teisingumo Teismo sprendimai susiję su Briuselio konvencijos 5 straipsnio 5 dalies aiškinimu, kurios *telos* labai skiriasi nuo Reglamento Nr. 44/2001 18 straipsnio 2 dalies, nes pirmoji nuostata nebuvo skirta konkrečiai ginčams, susijusiems su darbo sutartimi. Šis esminis skirtumas, mano nuomone, lemia šių sąvokų aiškinimo atnaujinimą ir pritaikymą.

45. Ambasados, kaip diplomatinės atstovybės, funkcijos nustatytos 1961 m. balandžio 18 d. Vienos konvencijos dėl diplomatinių santykių 3 straipsnyje. Pagal šį straipsnį jos apima atstovavimą atstovaujamajai valstybei priimančiojoje valstybėje, atstovaujamosios valstybės interesų gynimą priimančiojoje valstybėje, derybas su priimančiosios valstybės vyriausybe, informacijos apie sąlygas ir įvykius priimančiojoje valstybėje rinkimą ar draugiškų santykių tarp atstovaujamosios ir priimančiosios valstybių skatinimą ir jų ekonominių, kultūrinių ir mokslinių ryšių plėtojimą. Griežtai kalbant, ambasados funkcijos negali būti laikomos „komercinėmis“, tačiau negalima visiškai ignoruoti jų galimų pasekmių šioje srityje.

46. Bet kuriuo atveju „agentūros“, „filialo“ ar „padalinio“ sąvokos nebūtinai turi būti susijusios su komercine veikla, o labiau tikėtina, kad jos taikomos subjektams, kurie veikia kaip privatūs asmenys. Konkretus Reglamento Nr. 44/2001 18 straipsnio 2 dalimi siekiamas tikslas skatina daryti tokią išvadą ypač dėl to, kad šio straipsnio formuluotėje nėra tokio aiškaus apribojimo. Pasinaudojant Komisijos rašytinėse pastabose nurodytu pavyzdžiu, jei šių sąvokų aiškinimas būtų apribotas tik komercine ar finansine veikla, nevyriausybinės organizacijos, kurios buveinė yra trečiojoje valstybėje, darbuotojai, kurie dirba šios organizacijos skyriuje valstybėje narėje, negalėtų pasinaudoti didesne apsauga, kuri jiems iš esmės suteikiama Reglamentu Nr. 44/2001, ir remtis šio reglamento 18 straipsnio 2 dalimi, todėl negalėtų pasinaudoti Sąjungos teisės aktų taikymu jurisdikcijos srityje, nes jų darbdavys neturėtų nuolatinės buveinės valstybės narės teritorijoje.

47. Atmetus šią pirmąją kliūtį taikyti „agentūros“, „filialo“ ar „padalinio“ sąvokas, kaip jos suprantamos pagal Reglamento Nr. 44/2001 18 straipsnio 2 dalį, dar reikia patikrinti, ar ambasada turi pakankamų materialių požymių, kad būtų galima pripažinti jos egzistavimą (pirmasis kriterijus, nustatytas minėtame Sprendime *Somafer*), ir išnagrinėti ryšį tarp ambasados ir ginčo pagrindinėje byloje, kiek jis nukreiptas prieš Alžyro valstybę, dalyko (antrasis kriterijus, nustatytas minėtame Sprendime *Somafer*).

37 — 1981 m. kovo 18 d. sprendimas (139/80, Rink. p. 819).

38 — 1987 m. gruodžio 9 d. sprendimas (218/86, Rink. p. 4905).

39 — Minėto Sprendimo *Blanckaert & Willems* 12 punktas.

40 — Minėto Sprendimo *SAR Schotte* 16 punktas.

41 — Žr. 2006 m. vasario 7 d. Nuomonę 1/03 (Rink. p. I-9713, 150 punktas).

48. Kalbant apie pirmąjį kriterijų, ambasada gali būti laikoma operacijų centru, kuris veikia kaip pastovaus pobūdžio pagrindinės įstaigos pratęsimas. Ambasada padeda identifikuoti ir atstovauti atstovaujamajai valstybei valstybėje, kurios teritorijoje ji yra. Ji akivaizdžiai yra atstovaujamosios valstybės pratęsimas. Ji, žinoma, materialiai aprūpinta. Be to, jai vadovauja ambasadorius, kurio vaidmuo negali būti apribotas paprasto tarpininko, neturinčio įgaliojimų imtis veiksmų ar priimti sprendimų, vaidmeniu. Nors ambasados veikla vykdoma glaudžiai bendradarbiaujant su centrine valdžia, vis dėlto keliose srityse ji turi daug platesnę veiksmų laisvę, pavyzdžiui, kalbant apie savo techninio ar aptarnaujančio personalo, įskaitant dirbančius pagal sutartis, valdymą.

49. Kalbant apie antrąjį kriterijų, akivaizdu, kad ginčo dalykas pagrindinėje byloje, su kuria susijusi Alžyro valstybė, turi pakankamą ryšį su ambasada. Alžyro Liaudies Demokratinės Respublikos ambasada Berlyne yra vieta, kur buvo įdarbintas A. Mahamdia[42], ir vieta, kur jis atliko savo pareigas ir buvo vertinamas, ir prireikus jam buvo taikoma jo darbdavio drausminė tvarka. Tačiau Teisingumo Teismas jau yra nusprendęs, kad ginčai, susiję su agentūros, filialo ar padalinio veikla, apima ginčus, susijusius su juose dirbančių vietinių darbuotojų įdarbinimu[43].

50. Galiausiai, priešingai, nei galėtų būti teigiama, nemanau, kad ginčas pagrindinėje byloje praranda savo tarptautinį pobūdį dėl to, kad šiomis konkrečiomis aplinkybėmis Alžyro valstybė, atsižvelgiant į tai, kad jos ambasada yra Vokietijoje, gali būti laikoma nuolat įsikūrusi toje pačioje valstybėje kaip ir A. Mahamdia[44]. Pirma, dėl fiktyvaus atsakovo nuolatinės gyvenamosios vietos nustatymo valstybėje narėje Reglamentas Nr. 44/2001 tampa taikytinas. Tačiau ši teisinė fikcija negali visiškai užgožti iš pradžių buvusio tarptautinio ginčo pobūdžio. Antra, dėl šios priežasties manyti, kad pritaikius teisinę fikciją ginčas ir toliau turi būti laikomas ginču tarp dviejų šalių, nuolat gyvenančių dviejose skirtingose valstybėse narėse, reikštų reikalauti papildomos sąlygos, kad būtų galima taikyti specialios jurisdikcijos taisykles ir, mano nuomone, labai apribotų jų taikymo sritį[45] ar net prieštarautų Sąjungos teisės aktų leidėjo siekiamam apsaugos tikslui formuluojant Reglamento Nr. 44/2001 18 ir paskesnius straipsnius. Be to, neatrodo, kad Teisingumo Teismas jau būtų priėmęs sprendimą šiuo klausimu[46].

51. Dėl visų šių priežasčių siūlau Teisingumo Teismui į pateiktą pirmąjį prejudicinį klausimą atsakyti, kad Reglamento Nr. 44/2001 18 straipsnio 2 dalį reikia aiškinti taip, jog valstybėje narėje esanti trečiosios valstybės ambasada turi būti laikoma „agentūra“, „filialu“ ar „kitokiu padaliniu“ nagrinėjant ginčą, susijusį su darbo sutartimi, sudaryta šios ambasados, veikiančios kaip atstovaujamosios valstybės atstovė, kai darbuotojas buvo įdarbintas ir vykdė savo pareigas valstybės narės teritorijoje, su sąlyga, kad šios pareigos nesusijusios su atstovaujamosios valstybės valstybinės valdžios vykdymu.

C – *Dėl antrojo klausimo*

52. Antruoju klausimu prašymą priimti prejudicinį sprendimą pateikęs teismas iš esmės siekia sužinoti, ar Reglamento Nr. 44/2001 21 straipsniu draudžiama sąlyga, įtraukta į darbo sutartį ją sudarant, pagal kurią trečiosios valstybės teismams suteikiama jurisdikcija nagrinėti bet kokį ginčą, susijusį su šia sutartimi, nors ir darbuotojas, ir darbdavys nuolat gyvena ar laikomi nuolat gyvenančiais toje pačioje

42 — Primenu, kad šis darbuotojas nepriklauso ambasados darbuotojams iš Alžyro, kad jis turi dvigubą Alžyro ir Vokietijos pilietybę ir kad jis buvo įdarbintas Berlyne, kur gyvena.

43 — Minėto Sprendimo *Somafer* 13 punktas.

44 — Dėl Briuselio konvencijos 13 straipsnio, kuriame numatytos sąlygos, kuriomis specialistas dėl su vartotoju sudarytos sutarties gali būti laikomas nuolat gyvenančiu valstybėje narėje, nors jo nuolatinė gyvenamoji vieta yra trečiojoje valstybėje, žr. generalinio advokato M. Darmon išvados, pateiktos byloje, kurioje priimtas 1993 m. sausio 19 d. Sprendimas *Shearson Lehman Hutton* (C-89/91, Rink. p. I-139), 58 ir paskesnius punktus ir generalinio advokato M. Darmon išvados, pateiktos byloje, kurioje priimtas 1994 m. rugsėjo 15 d. Sprendimas *Brenner ir Noller* (C-318/93, Rink. p. I-4275), 24 ir paskesnius punktus.

45 — Iš tiesų tai būtų taikoma konkrečiam atvejui, kai darbo sutartis sudaryta tarp darbuotojo, kuris nuolat gyvena vienoje valstybių narių, ir darbdavio, kuris nuolat gyvena trečiojoje valstybėje, ir su sąlyga, kad darbuotojo veikla yra susijusi su jo darbdavio agentūra, filialu ar kitokiu padaliniu, jeigu šios agentūros, filialo ar šio kito padalinio buveinė yra kitoje valstybėje narėje nei darbuotojo nuolatinės gyvenamosios vietos valstybė.

46 — Nors generalinis advokatas M. Darmon išreiškė poziciją šiuo klausimu, Teisingumo Teismas savo sprendime nenurodė, kad taikant teisinę fikciją, numatytą Briuselio konvencijos 13 straipsnyje, atsakovas privalo nuolat gyventi kitoje valstybėje narėje nei ieškovas (žr. minėto Sprendimo *Brenner ir Noller* 18 punktą ir rezoliucinę dalį).

valstybėje narėje ir darbo vieta taip pat yra šioje valstybėje narėje. Šis klausimas akivaizdžiai kiltų tik tokiu atveju, jei Teisingumo Teismas nuspręstų, kad ginčas pagrindinėje byloje patenka į Reglamento Nr. 44/2001 taikymo sritį ir kad, kaip siūlau, ambasada būtų laikoma „agentūra“, „filialu“ ar „kitokiu padaliniu“, kaip tai suprantama pagal šio reglamento 18 straipsnio 2 dalį.

53. Visų pirma reikia priminti Teisingumo Teismo praktiką, pagal kurią „jurisdikcijos priskyrimas valstybės [narės] teismui dėl to, kad atsakovas nuolat gyvena šios valstybės teritorijoje, net jeigu dėl savo dalyko ar ieškovo nuolatinės gyvenamosios vietos byla bent iš dalies susijusi su trečiąja valstybe, pastarosios valstybės neįpareigoja“ [47]. Nagrinėjant ginčą pagrindinėje byloje galimas jurisdikcijos nagrinėti šį ginčą priskyrimas Vokietijos teismams pats savaime negalėtų įpareigoti valstybės, kuri nėra narė. Iš tiesų primenu, kad nagrinėjant šį prašymą priimti prejudicinį sprendimą apie valstybę kalbama ne kaip apie viešąjį juridinį asmenį, turintį suverenitetą, o kaip apie valstybę darbdavę, atliekančią ne suverenias funkcijas. Teismų, turinčių jurisdikciją nagrinėti ginčą pagrindinėje byloje taikant Reglamento Nr. 44/2001 taisykles, paskyrimas galbūt įpareigotų pastarąją kaip darbdavę, o ne kaip subjektą, vykdantį suverenią funkciją.

54. Grįžtant prie antrojo klausimo, pažymėtina, kad sąlygos, kuriomis galima teisėtai nukrypti nuo taisyklių, nustatytų Reglamento Nr. 44/2001 18 ir 19 straipsniuose, išdėstytos šio reglamento 21 straipsnyje. Šiame straipsnyje, kuris taip pat patenka į specialų skirsnį, kurį teisės aktų leidėjas nusprendė skirti individualioms darbo sutartims, nurodyta, kad dėl vienintelių leidžiamų išimčių turi būti susitarta. Be to, šis susitarimas turi būti sudarytas jau atsiradus ginčui (Reglamento Nr. 44/2001 21 straipsnio 1 punktas) arba pagal jį darbuotojui turi būti leidžiama kreiptis į kitus teismus nei nurodytieji 18 ir 19 straipsniuose (Reglamento Nr. 44/2001 21 straipsnio 2 punktas).

55. Neginčytina, kad sąlyga, pagal kurią jurisdikcija priskiriama Alžyro teismams, įtraukta *ab initio* į darbo sutartį tarp ieškovo pagrindinėje byloje ir jo darbdavės. Todėl ji neatitinka Reglamento Nr. 44/2001 21 straipsnio 1 punkte nustatyto reikalavimo.

56. Šio straipsnio formuluotė, visų pirma jungtuko „arba“ vartojimas, verčia pripažinti, kad sąlyga dėl jurisdikcijos, net nustatyta prieš atsirandant ginčui, vis dar gali atitikti šį straipsnį, jei pagal ją darbuotojui leidžiama kreiptis į kitus teismus nei tuos, kurie turėtų jurisdikciją pagal Reglamento Nr. 44/2001 18 ir 19 straipsnius.

57. Darant prielaidą, kad dvi susitariančiosios šalys, nuolat gyvenančios ar laikomos nuolat gyvenančiomis toje pačioje valstybėje narėje, gali susitarti dėl trečiosios valstybės teismų jurisdikcijos nagrinėti ginčus, susijusius su jų sudaryta darbo sutartimi [48], nors darbo vieta taip pat yra šioje valstybėje narėje, negalima pamiršti šios rūšies sutarčių specifikos ir ypatingo apsaugos, kuri turi būti užtikrinta darbuotojui, lygio. Tokios sąlygos suderinamumo vertinimas taip pat turi būti atliekamas atsižvelgiant į konkretų tikslą, siekiamą Reglamento Nr. 44/2001 18 ir paskesniais straipsniais. Todėl man atrodo akivaizdu, kad ši sąlyga šiuo tikslu turi leisti darbuotojui pasirinkti, kuriame teisme kelti bylą.

58. Kaip, mano nuomone, teisingai pasiūlė Šveicarijos vyriausybė ir Komisija, Reglamento Nr. 44/2001 21 straipsnio 2 punktą reikia aiškinti taip, kad susitarimas dėl jurisdikcijos, sudarytas prieš atsirandant ginčui, yra suderinamas su šiuo straipsniu, jeigu juo darbuotojui leidžiama, be teismų, paprastai turinčių jurisdikciją pagal specialias Reglamento Nr. 44/2001 18 ir 19 straipsnių taisykles, kreiptis į kitus teismus. Tačiau pagal pagrindinėje byloje nagrinėjamą sąlygą galima kreiptis tik į Alžyro teismus, todėl A. Mahamdia, kuris yra silpnesnioji šalis ir kuriam turi būti užtikrinta ypatinga apsauga, padėtis nėra tokia, kad jis galėtų pasirinkti, kuriame teisme iškelti bylą.

47 — 2005 m. kovo 1 d. Sprendimas *Owusu* (C-281/02, Rink. p. I-1383, 31 punktas).

48 — Priešingai Konvencijai dėl sutartinėms prievolėms taikytinos teisės, kuri pateikta pasirašyti Romoje 1980 m. birželio 19 d. (OL L 266, p. 1), ir 2008 m. birželio 17 d. Europos Parlamento ir Tarybos reglamentui (EB) Nr. 593/2008 dėl sutartinėms prievolėms taikytinos teisės (Roma I) (OL L 177, p. 6), Reglamente Nr. 44/2001 nėra nuostatos dėl jo universalaus pobūdžio, pagal kurią būtų aiškiai pripažįstama, kad taikant jo taisykles trečiosios valstybės teismai galėtų būti laikomi turinčiais jurisdikciją.

59. Toks aiškinimas atitinka analizę, atliktą Jenard ataskaitoje [49] dėl 1968 m. Briuselio konvencijos nuostatų, kurių turinys panašus į Reglamento Nr. 44/2001 21 straipsnio 2 punktą, nors jos netaikomos tiesiogiai darbuotojams. Šioje ataskaitoje dėl šios konvencijos 12 straipsnio 2 punkto [50] nurodyta, kad susitarimų dėl jurisdikcijos reglamentavimu siekiama „uždrausti šalims apriboti pasirinkimą, kuris suteikiamas“ [51] šia konvencija. Joje priduriama, jog tam, kad tokie susitarimai, sudaryti prieš kylant ginčui, būtų teisėti, jie turėtų būti sudaryti silpniausia laikomos šalies „naudai“ [52]. Be to, Teisingumo Teismas visada laikėsi nuomonės – visų pirma dėl darbuotojų, – kad „jurisdikcijos reglamentavimą <...> paskatino siekis užtikrinti tinkamą apsaugą socialiniu atžvilgiu silpnesnei susitariančiajai šaliai“ [53].

60. Šiomis aplinkybėmis siūlau Teisingumo Teismui į antrąjį prašymą priimti prejudicinį sprendimą pateikusio teismo pateiktą klausimą atsakyti, kad siekdamas užtikrinti sąlygos dėl jurisdikcijos, įtrauktos į darbo sutartį prieš atsirandant ginčui, atitiktį Reglamento Nr. 44/2001 21 straipsnio 2 punktui prašymą priimti prejudicinį sprendimą pateikęs teismas turi įsitikinti, kad šia sąlyga darbuotojui suteikiama galimybė, be teismų, kurie paprastai turi jurisdikciją pagal specialias Reglamento Nr. 44/2001 18 ir 19 straipsnių taisykles, kelti bylą kituose teismuose, taigi jam leidžiama pasirinkti.

V – Išvada

61. Atsižvelgdamas į visa tai, kas išdėstyta, siūlau Teisingumo Teismui į *Landesarbeitsgericht Berlin-Brandenburg* pateiktus prejudicinius klausimus atsakyti taip:

1. 2000 m. gruodžio 22 d. Tarybos reglamento (EB) Nr. 44/2001 dėl jurisdikcijos ir teismo sprendimų civilinėse ir komercinėse bylose pripažinimo ir vykdymo 18 straipsnio 2 dalį reikia aiškinti taip, kad trečiosios valstybės ambasada valstybėje narėje turi būti laikoma „agentūra“, „filialu“ ar „kitokiu padaliniu“ nagrinėjant ginčą, susijusį su darbo sutartimi, kurią ši ambasada sudarė veikdama kaip atstovaujamosios valstybės atstovė, kai darbuotojas buvo įdarbintas ir atliko pareigas valstybės narės teritorijoje, su sąlyga, kad šios pareigos nesusijusios su atstovaujamosios valstybės valstybinės valdžios įgyvendinimu.

2. Siekdamas užtikrinti sąlygos dėl jurisdikcijos, įtrauktos į darbo sutartį prieš atsirandant ginčui, atitiktį Reglamento Nr. 44/2001 21 straipsnio 2 punktui prašymą priimti prejudicinį sprendimą pateikęs teismas turi įsitikinti, kad šia sąlyga darbuotojui suteikiama galimybė, be teismų, kurie paprastai turi jurisdikciją pagal specialias Reglamento Nr. 44/2001 18 ir 19 straipsnių taisykles, kelti bylą kituose teismuose, taigi jam leidžiama pasirinkti.

49 — P. Jenard ataskaita dėl 1968 m. rugsėjo 27 d. Konvencijos dėl jurisdikcijos ir sprendimų civilinėse ir komercinėse bylose vykdymo (OL C 59, 1979, p. 1).

50 — Pagal kurį „galima nukrypti nuo šio skirsnio nuostatų tik pagal susitarimus <...>, kuriais draudėjui, apdraustajam ar naudos gavėjui leidžiama iškelti bylą kituose teismuose nei nurodytieji šiame skirsnyje“.

51 — Minėta J. Jenard ataskaita (p. 33).

52 — Minėta J. Jenard ataskaita (p. 33).

53 — Minėti sprendimai *Ivenel* (16 punktas), *Rutten* (22 punktas), *Mulox IBC* (18 punktas) ir *Pugliese* (18 punktas).